

РОЛЬ І МІСЦЕ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

ХРОПОТ С.Г., ОЛІЙНИК В.Д.

Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

Згідно закону [1], підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за конкретною спеціальністю, що є складовою галузі знань [2], на початковому, першому (бакалаврському), другому (магістерському), третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях. Опанування кожного із зазначених рівнів вищої освіти передбачає здобуття особою нормативно встановлених обсягів компетентностей, визначених відповідними рівнями Національної рамки кваліфікацій [3]. Успішне виконання особою освітньої (наукової) програми є підставою для присудження їй відповідного рівню ступеня вищої освіти (молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії, доктора наук).

Револьюційні перетворення в новітній історії держави у сфері освіти взагалі і вищої освіти зокрема лягли в основу розробки нових поколінь стандартів вищої освіти, що на даний час перебувають у стадії погодження та затвердження. Варто зазначити, що стандарти розроблялися за галузевим принципом, окремо на кожну спеціальність, рівень та ступінь вищої освіти. В переліку компетентностей здобувача вищої освіти стандартом виділені інтегральні, загальні та спеціальні компетентності.

Оскільки в свій час відбулося значне укрупнення спеціальностей [2], стандартом передбачена можливість підготовки фахівців за спеціалізаціями, що є складовими конкретної спеціальності і не виходять за її рамки. При цьому, рішення про запровадження спеціалізації приймає вищий навчальний заклад і воно не підлягає затвердженню державними органами.

На наш погляд, підставою для запровадження спеціалізації має бути задоволення потреб ринку праці, а можливість (доцільність) практичної реалізації рішення про запровадження спеціалізації має ґрунтуватися на спроможності вищого навчального закладу здійснювати освітню діяльність за обраною спеціалізацією.

Очевидно, диференціація компетентностей спеціалізації на кожному рівні вищої освіти має свої особливості, а їх (спеціалізації) кількісний перелік не є виключним, до того ж постійно змінним в часі під впливом розробки і запровадження нових наукових, технічних і технологічних тощо рішень.

Ми вважаємо, що на бакалаврському рівні спеціалізація може запроваджуватися лише в частині окремих спеціальних компетентностей, в обсягах не більше 20-25% від загального обсягу навчальної програми,

включаючи (мабуть все ж в обов'язковому порядку) виконання випускної кваліфікаційної роботи бакалавра за обраною спеціалізацією.

На магістерському рівні спеціалізація має свої особливості обумовлені процесами укрупнення спеціальностей, тому тут спостерігається значна диференціація компетентностей кожної із наявних (чи, на вимогу часу, запроваджених в майбутньому) спеціалізацій. В обсягах освітньо-наукової (освітньо-професійної) програми підготовки магістра спеціалізація може сягати 70-80% від загального обсягу. Випускна магістерська кваліфікаційна робота виконується виключно за обраною спеціалізацією.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачем компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, проведення власних наукових досліджень, результати яких мають елементи наукової новизни, теоретичне та практичне значення. При цьому, виконання власних наукових досліджень здійснюється в рамках індивідуально визначеної теми дисертації. Очевидно спеціалізація здобувача (якщо так її можна назвати) обмежується рамками теми дисертації.

Науковий (найвищий) рівень передбачає «набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях» [1]. І навіть на цьому рівні «розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми» має відношення не до всієї спеціальності, а до чітко визначеної її частини. Хоч, на наш погляд, дана теза є дещо дискусійною, оскільки кожний доктор наук мав би формувати «свою» наукову школу, котрій мала би відповідати щонайменше окрема спеціалізація.

Література

1. Про вищу освіту – закон України №1556-VII від 01.07.2014 р. [//www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти – постанова Кабінету Міністрів України №266 від 29.04.2015 р. [//www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій – постанова Кабінету Міністрів України №1341 від 23.11.2011 р. [//www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)